

15.12.2021

POL-2021-152753

Espoon kaupunki
Konsernihallinto
Turvallisuus ja valmius

Turvallisuuspäällikkö Petri Häkkinen

Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen lausunto Espoon kaupungille valtuustokysymykseen nuorten ryöstö- ja väkivaltarikollisuuden torjunnasta

1 Valtuustokysymys

Espoon poliisiasemalla organisaatio on huolissaan nuorisrikollisuuden kasvusta. Nuorten, 15-17-vuotiaiden huumausaine- ja ryöstörikosten määrät ovat kasvussa. Nuorten väkivaltarikollisuus on raaistunut. Väkivallan ja rikollisen elämäntavan ihailu on nousussa. Nuoret kantavat yleisesti teräaseita mukanaan. Pitkälti maahanmuuttajataustaisista nuorista koostuvia katujengejä on kehitymässä Suomessa nopeasti. Jengeissä on vasta alettu käyttää myös ampuma-aseita. Tällä hetkellä rikollisiin katujengeihin kuuluu Suomessa noin 100 nuorta ja jengejä on noin 10. Helsingin rikostutkintayksikön johtajan, Markku Heinikarin mukaan gangsta rap toimii merkittävänä esikuvana ja yllykkeenä rikollisen elämäntavan ihannoinnissa.

Vuoden 2020 aikana 10 rikosaktiivisinta nuorta (21-vuotiaat ja sitä nuoremmat) on ollut rikoksesta epäiltyinä 472 kertaa Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen alueella.

Mistä johtuu, ettei rikosaktiivisimpia nuoria saada kuriin? Yli 15-vuotiaathan ovat rikosoikeudellisessa vastuussa ja heidät voidaan tuomita myös nuorisorangaistukseen.

Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen vastaus

Länsi-Uudenmaan ja Helsingin poliisilaitoksella on samanlainen näkemys ns. katujengeistä. Näiden jengien aktiivisimmat nuoret ovat 15–25-vuotiaita, mutta näiden jengien karismaattisten ydinhenkilöiden ja heidän lähipiirinsä vaikutuspiirissä on useita satoja nuoria. Osa nuorista ei todennäköisesti ymmärrä ilmiön vakavuutta ja sen vaikutusta nuorten pahenevaan rikoskierteeseen.

Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen ennalta estävän erityistoiminnan ja nuorisorikostutkinnan poliisit tekevät erittäin hyvää yhteistyötä Espoon kaupungin nuorisotoimen ja lastensuojelun kanssa. Poliisilaitoksen taholta tavoitteena on kehittää yhteistyötä Espoon kaupungin maahanmuuttopalveluiden kanssa ja päästä tätä kautta paremmin yhteyteen Espoon kaupungin etnisten sidosryhmien ja kulttuuriyhteisöjen kanssa.

Tilanne herättää poliisissa huolta ja siihen on pyrittävä vaikuttamaan moniviranomaistoiminnalla ja kunkin viranomaisen tehokkaalla puuttumisella ennen kuin ilmiö pääsee kasvamaan. Poliisi käyttää lain säätämiä keinoja ilmiöön puuttumiseen. Poliisi kohdentaa toimia vakavia rikoksia tekeviin ydinhenkilöihin sekä vaikuttaa ennalta estävän erityistoiminnan keinoilla ilmiöön liittyviin nuoriin.

Poliisilaitos on pyrkinyt nostamaan ilmiötä realistisella faktapohjaan perustuvalla tiedolla esiin niin, että tilannekuva poliisilaitoksen asukkailla ja alueella toimivilla viranomaisilla olisi ajantasainen.

Espoon pääpoliisiasemalla aloitettiin vuoden 2021 alusta keskitetty nuorisorikostutkinta. Espoossa ja Kauniaisissa alle 18-vuotiaiden tekemäksi epäiltyjen tavanomaisten rikosten tutkiminen on keskitetty nuorisorikostutkintaa tekevään ryhmään. Keskittämisellä on voitu vähäisillä rikoksilla rikoskierteen aloittaneita nuoria viranomaistoiminnan piiriin ja näihin nuoriin on pystytty vaikuttamaan moniviranomaisyhteistyöllä. Vakavia rikoksia tekevin henkilöihin on kohdistettu tehokkaita tutkinta- ja pakkokeinoja yhdessä pääkaupunkiseudun muiden poliisiyksiköiden kanssa. Yhteistyöllä on saavutettu hyviä tuloksia ja samalla voitu torjua vakavia rikoksia ja uhkia.

Vuoden 2019 aikana Länsi-Uudenmaan poliisilaitos kiinnitti huomiota nuorten lisääntyneeseen väkivallan käyttöön ja nuorten alentuneeseen suhtautumiseen väkivallan seurauksista. Poliisilaitoksella havaittiin myös, että nuoret ryhtyivät enenevässä määrin kantamaan mukanaan teräaseita. Havaittiin myös, että monet näistä teoista keskittyivät muutamalle aktiiviselle nuorelle.

Poliisilaitoksessa käynnistettiin nuorten väkivaltarikosten ja poliisitehtävien osalta JUNNU20-projekti. Projektissa kiinnitettiin poliisin ja muiden viranomaisten huomiota näillä rikoksilla oireilevista nuorista. JUNNU20-projektin tuloksena alaikäisten tekemien ryöstöjen määrä saatiin vuoden 2020 syksyllä tehdyn seurannan mukaan laskemaan siihen mennessä noin 51 % (96 kpl vuonna 2019 vs. 56 kpl vuonna 2020). Näiden aktiivisten rikoksilla oireilevien nuorten toimintaan onnistuttiin puuttumaan nimenomaan poliisin, lastensuojeluviranomaisen, syyttäjän ja oikeuslaitoksen yhteisen tilannekuvan ja toiminnan ansiosta. Vuoden 2021 aikana nuorisorikostutkinnassa

olevien alaikäisten tekemät ryöstöt ovat edelleen vähentyneet noin 20 % vuodesta 2020.

Nuorten ryöstörikollisuutta ei luultavasti saada koskaan loppumaan ainoastaan poliisin toimilla. Nopealla poliisin, lastensuojelun, syyttäjälaitoksen ja oikeuslaitoksen reagoinnilla ja prosesseilla ilmiön noustessa esiin, voidaan tekoihin syyllistyneisiin vaikuttaa antamalla väärästä teosta nopeasti palaute rangaistuksena. Nopeat prosessit luonnollisesti vaativat sujuvaa yhteistyötä, mahdollisimman hyvää yhteistä tilannekuvaa nuorten rikollisuudesta ja siihen aktiivisesti osallistuvista rikoksia tekevistä nuorista, sekä kullekin viranomaiselle lainsäädännöllisesti ja henkilöresurssein riittävän tehokkaita edellytyksiä vaikuttaa kukin tahollaan.

Poliisi ei juurikaan pysty vaikuttamaan tuomioistuinten päätökseen nuorisoriksrangaistuksen käytöstä tuomioita nuorille määrättäessä. Nuorisorangaistuksen käytön vaikuttavuudesta ei ole poliisissa tehty seurantaa.

2 Valtuustokysymys

Espoon poliisiaseman vanhemman konstaapelin Pekka Viitalan mukaan alaikäiset nuoret voivat jatkaa ryöstelyä usein ilman seuraamuksia. Viitalan mukaan poliisin saatua nuoren ryöstäjän kiinni, selvittää usein vanhempien ja sosiaalitoimen kiinnostusta puuttua asiaan. Jos kiinnostusta ei löydy, niin rikokseen syyllistynyt nuori jatkaa yleensä vapaasti esim. ryöstelyä. Viitalan mukaan nuorisorikolliset pitäisi vaatia vastuuseen teoistaan.

Saadaanko Espoossa kaikki ryöstö- ja vakavista pahoinpitelyrikoksista kiinni jääneet nuorisorikolliset vastuuseen teoistaan ja moniammatillisten toimenpiteiden kohteiksi tasapuolisesti - riippumatta vanhempien ja sosiaalitoimen kiinnostuksesta? Vai annetaanko alaikäisten rikoksiin syyllistyvien kokea olevansa suurelta osin lain yläpuolella?

Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen vastaus

Länsi-Uudenmaan poliisilaitos tutkii kaikki tietoon tulevat alaikäisten tekemät ryöstö- ja väkivaltaiset pahoinpitelyrikokset. Näitä tapauksia hoidetaan poliisin näkökulmasta moniammatillisesti tasapuolisesti. Tiedot tapahtumista välitetään aina myös lastensuojeluviranomaiselle. Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan alaikäisten ei pitäisi kokea olevansa lain yläpuolella. Poliisilaitoksella tehdään kaikki voitavissa oleva näiden nuorten rikoskierteen katkaisemiseksi ja syy-seuraussuhteen luomiseksi nuoren ajatusmaailmaan rikoksen jälkeen.

Haasteen poliisitoiminnalle aiheuttaa alle 15-vuotiaiden rikollinen toiminta. Alle 15-vuotias ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa. Varsinaista rikoksen esitutkintaa ei alle 15-vuotiaan suorittamaan tekoon lain mukaan suoriteta.

Päävastuu väkivaltaiseen käyttäytymiseen rikollisen teon yhteydessä jää lastensuojelu- ja terveystoimille. Rikollisen teon tutkinta (kun alle 15-vuotias epäilty) voidaan toimittaa esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 5 §:n mukaisissa tilanteissa. Tällöin kyseessä voi olla esim. henkilön osallisuuden selvittäminen tekoon, teolla menetetyn omaisuuden takaisinsaaminen, vahingonkorvausoikeuden toteuttaminen, menettämisseuraamuksen edellytysten selvittäminen tai epäiltyyn kohdistettavien lastensuojelutoimenpiteiden tarpeen selvittäminen.

Alle 15-vuotiaiden rikollisten tekojen osalta poliisi pyrkii puhutuksella selvittämään mahdolliset yli 15-vuotiaiden osallisuudet asiaan, vahingonkorvausvastuut ja tapahtumien kulun. Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen nuorisoriikostutkintaryhmä arvioi tapauskohtaisesti ne alle 15-vuotiaat, jotka ovat syrjäytymässä ja poliisin arvion mukaan joutumassa rikoskierteeseen. Näiden alle 15-vuotiaiden tilannetta arvioidaan ankkuritoiminnan työmuodoilla ja nuoren syrjäytymisprosessiin pyritään vaikuttamaan yhteisillä moniviranomaistoimilla.

Kaikki nuorten tekemät rikokset ja rikolliset teot Espoon alueella käsitellään viikoittain poliisin nuorisoriikostutkinnan, ankkuritoiminnan, lasten oikeus- ja syyttäjän yhteisessä kokouksessa, jossa arvioidaan yhteistä tilannekuvaa ja kunkin tapauksen vaatimia moniviranomaistoimia.

3 Valtuustokysymys

Kuinka tehokkaasti Espoossa saadaan nuorten ryöstö- ja väkivaltarikoskierteet katkaistua? Jos heikosti, ovatko puutteet enemmän tuomioistuinten vai kaupungin käytännöissä? Kuinka kaupungin käytäntöjä voitaisiin kehittää asiassa?

Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen vastaus

Länsi-Uudenmaan poliisilaitos on pyrkinyt saamaan nuorisoon liittyvien rikosten tutkinnan niin vaikuttavaksi kuin se tällä hetkellä on mahdollista, mm. keskittämällä nuorten tavanomaisten rikosten tutkinnan yhteen tutkintaryhmään ja ennalta estävän erityistoiminnan välittömään läheisyyteen.

Nuorten tekemät vakavat väkivalta- ja ryöstörikokset tutkitaan keskitetysti vaativassa rikostutkinnassa.

Etelä-Suomen syyttäjäalue on nimennyt erikseen nuorisoriikoksiin erityisesti keskittyvät syyttäjät, jotka tekevät yhteistyötä nuorten rikoksia tutkivien tutkintaryhmien kanssa. Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudessa on erikseen nimetyt päivät, jolloin käsitellään nuorten rikosasioita. Kaikkien näiden

toimien tarkoituksena on mahdollistaa esitutkintalain ja rikosasioiden oikeudenkäynnistä annetun lain velvoite nuorten rikosasioiden nopeasta käsittelystä.

Espoon kaupungin eri viranomaisten ja poliisilaitoksen tiedonvaihtoa tulisi kehittää nuoriin ja nuoriin aikuisiin liittyvien rikoskierteiden katkaisuun. Ilmiötasolla tietoa pystytään vaihtamaan, mutta yksilötasolla nykyinen lainsäädäntö asettaa rajoitteita tiedonvaihtoon viranomaisten välillä. Kunkin viranomaisen asiakkaan oma suostumus on usein lähtökohta tiedon luovuttamiseen.

4 Valtuustokysymys

Kunnilla on niukasti voimavaroja nuorten rikoskierteiden katkaisemiseksi. Erityisesti nuorten psykologisten palveluiden ja toisaalta lastensuojelun voimavarojen riittämättömyydestä on käyty paljon keskustelua. Myös toimintamalleissa on parannettavaa. Jos nuorelle tarjottava palvelupaketti ei ole kokonaisuutena eheä ja toimiva, voimavaroja kuluu hukkaan. Esimerkiksi katkaisuhoidosta ei usein ole nuorelle apua, jos hän ei saa tarvitsemaansa psykologista hoitoa. Toisaalta, vaikka nuorelle tarjottaisiin näitä molempia, mutta hänet palautetaan ympäristöön, jossa käytetään päihteitä ja tehdään rikoksia, nuori on tyypillisesti pian taas lähtötilanteessa ja resursseja on hukattu.

Kuinka tavallista on, että rikosten tai päihteiden vuoksi laitokseen sijoitettu nuori sijoitetaan riittävän kauas Espoosta, jotta hän pääsee irtaantumaan rikoksia tekevästä tai päihderiippuvaisesta kaveriporukastaan? Voitaisiinko tässä tehdä yhteistyötä muiden kuntien kanssa, jotta irtaantuminen onnistuisi?

Sosiaalitoimen, poliisin, koulun ja nuorisotoimen yhteistyötä tulisi nuorisoriikollisten parissa työskentelevän haastatellun mukaan sujuvoittaa ja tietoja vaihtaa matalalla kynnyksellä. Tätä yhteistyötä tulisi jonkun koordinoida.

Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen vastaus

Lastensuojeluviranomainen tekee päätöksen mahdollisista lapsen kiireellisestä sijoittamisesta tai huostaanotosta lastensuojelulain (417/2007) perusteella. Poliisi ei vaikuta sijoituspäätöksiin muuten kuin tuottamalla lastensuojeluviranomaiselle tietoa nuoren rikoksiin osallistumisesta ja järjestämällä lastensuojeluviranomaiselle mahdollisuuden olla paikan päällä, kun nuoren tai lapsen rikosasiaa selvitetään.

Poliisilaitos on viime aikoina tehnyt havainnon sijoitettujen lasten osalta, että osa lapsista ja nuorista ei pysy sijoituspaikassaan, vaan lähtee sieltä

aktiivisesti pyrkimään takaisin entisiin piireihinsä. Näitä nuoria poliisi palauttaa sitä mukaa takaisin lastensuojeluviranomaisen huostaan, kun niitä tehtävillä tavataan etsintäkuulutettuina. Lastensuojeluviranomainen osanee vastata paremmin lastensuojelulain uudistuksen jälkeisiin haasteisiin toiminnassaan.

Viranomaisten välinen tiedonvaihto on haasteellista nykylainsäädännön mukaan. Nykylainsäädäntö ei tue viranomaisten oma-aloitteista tietojen antamista toiselle viranomaiselle. Yleensä tiedonsaanti edellyttää nimenomaista lakiin perustuvaa viranomaisen oikeutta saada tietoja viranomaisen tehtävien suorittamiseksi. Lastensuojelulain perusteella tietoa kyllä vaihdetaan, mutta moniviranomaistoiminnan yhteydessä tiedonvaihtoa olisi Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen mukaan tarkasteltava ja kehitettävä edelleen. Moniin tiedonvaihtoihin on edellytyksenä lapsen tai nuoren oma suostumus, mikä rikoskierteeseen jo joutuneelta on ymmärrettävästi haastavaa saada. Lisäksi nuorten rikollisen elämäntavan ja mahdollisen katujengijattelun yhtenä seikkana on voimakkaasti esiin tuotu viranomaisvastaisuus, joka entisestään hankaloittaa viranomaisten auttavia toimia nuorten suhteen. Lisäksi osa nuorten huoltajista ei ole yhteistyökykyisiä, kun arvioidaan keinoja moniviranomaistoiminnassa lapsen rikoskierteen katkaisemiseksi.

Nuoren kehittämisessä on monella viranomaisella vastuuta huoltajien lisäksi. Kukin viranomainen tekee omia toimenpiteitään niillä tiedoilla ja mahdollisuuksilla, jotka heille on suotu. On vaikea linjata kuka ottaisi kokonaisvastuun nuoren tilanteen kartoittamisesta, kun nuoren syrjäytyminen ja suistuminen rikoksen poluille voi nousta esiin useammalla viranomaisella ja eri aikaan. Poliisille asia tulee tietoon usein vasta kun rikos on jo tapahtunut ja nuori tai lapsi on jo mahdollisesti pitkällä syrjäytymisessä. Kaikki viranomaistoiminta tulisi kohdentaa siihen, että pyritään keinolla millä hyvänsä ennalta estämään syrjäytyminen, mahdollistamaan jokin järkevä tekeminen täyttämään nuoren vapaa-aika, mahdollistamaan kaikille halukaille koulutus ja menestymisen mahdollisuudet, varmistamaan kotoutuminen ja mahdollistamaan kattava tuki haastavassa tilanteessa oleville huoltajille.

Mikäli näistä toimista huolimatta joku lähtee syrjäytymään, on yhteiskunnalla käytössä sellaiset keinot, että nuori ohjataan oikealle tielle ja rikoksiin puututaan nopeasti, ne on mahdollista tutkia pikaisesti, syyttäjä pystyy tekemään syyteharkinnan nopeasti ja oikeuslaitos saa asialle päätöksen niin, että nuori ymmärtää juuri sen yhden ratkaisevan teon olevan syy tähän ratkaisuun.

Sisäministeriön ankkuritoiminnan käsikirja on yksi tapa muodostaa verkostoja nuoren rikoskierteen katkaisemiseen moniviranomaistoiminnalla. Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksessa toteutetaan ankkuritoiminnan työmuotoja ennalta estävässä erityistoiminnassa.

Apulaispoliisipäällikkö

Kimmo Markkula

Komisario

Hannu Väänänen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 15.12.2021 klo 12:23. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.

Tiedoksi

Ari Oja